

באחוז הסוכר בין הסלקים הגדולים לבין שאר הסלקים (בינוניים וקטנים).

ד. בעונות הזריעה של ינואר ופברואר היה אחוז הסוכר קטן יותר בדגימות שנלקחו לפני מועד ההבשלה, לעומת אלה שנלקחו בזמן ההבשלה; נהפוך הדבר בעונות מרס-מאי, שאז היה אחוז הסוכר גבוה יותר בסלקים שנלקחו זמן רב לפני ההבשלה. במידה שהסלקים נשארו באדמה זמן רב יותר אחרי הבשלתם, בה במידה פחת בהם אחוז הסוכר, בכל עונות הזריעה.

ט ב ל ה מס' 2. אחוז הסוכר בסלקים בגודל שונה, בעונות-זריעה שונות, וכן בני אותה עונה אבל שנאספו במועדים שונים\*).

האחוז הממוצע של הסוכר בסלקים מגודל שונה ומזמן אסיף שונים	אחוז הסוכר		ת א ר י כ י		עונת הזריעה
	בסלקים בינוניים וקטנים	בסלקים גדולים	האסיף של הסלק	ההבשלה של הסלק	
17.7 {	21.0	18.4	1.8.27	27.7.27	ינואר
	17.5	13.9	13.9.27	27.7.27	ינואר
16.2 {	18.8	17.2	1.8.27	28.7.27	פברואר
	15.6	31.1	1.10.27	28.7.27	פברואר
14.4 {	17.8	17.6	27.6.27	26.9.27	מרס
	11.5	10.5	14.11.27	26.9.27	מרס
13.6 {	16.0	13.9	13.9.27	1.11.27	אפריל
	13.4	11.0	14.11.27	1.11.27	אפריל
11.4 {	12.7	12.9	1.10.27	24.11.27	מאי
	10.4	9.7	28.11.27	24.11.27	מאי
10.3 {	10.3	9.6	14.11.27	2.1.28	יוני
	10.9	10.5	28.11.27	2.1.28	יוני

אגר' יעקב קוסטרינסקי,

המחלקה לפלחה ולגידול זרעים, התחנה לחקר החקלאות, רחובות.

על סמך התצפיות הנ"ל אפשר להניח, כי ע"י דירוג הזריעה לעונות שונות במשך השנה, אפשר גם לווסת את איסוף הסלק בעונות שונות, וע"י כך להימנע מריכוז העבודה בבית-החרושת לסוכר בתקופה קצרה של 2—3 חדשים בלבד.

3. היבולים הגדולים ביותר של סלק-הסוכר נתקבלו מזריעת ינואר — 2,8 טון לדונם; ופברואר — 2,5 טון לדונם. מהזריעות של יתר חדשי השנה גם של חדשי הקיץ, נתקבלו יבולים בגבולות של 2—2¼ טון לדונם. האחוז הגדול ביותר של הסלקים הבינוניים — חל בחדשים אוגוסט וספטמבר (79% ו-72%), והאחוז הגדול ביותר של הסלקים הגדולים — בחדשים מרס ואפריל (53% ו-56%). בחדשים ינואר, פברואר, מאי ויוני הגיע אחוז הסלקים הגדולים ל-40—50 והאחוז של הבינוניים ל-55—60. 4. השפעת מועד הזריעה ומועד האסיף של סלק הסוכר על אחוז הסוכר שבסלק.

לשם בירור השפעת מועד-הזריעה של סלק-סוכר ומועד-איסופו, על אחוז הסוכר — היינו בודקים סלקים מכל מועד-זריעה בדרגות הבשלה שונות — לפני ההבשלה וגם זמן רב לאחר ההבשלה (בכל מועד-זריעה היינו משאירים אחרי האסיף שטח מסוים של סלקים, כדי לקחת מהם דגימות בתאריכים שונים\*). בטבלה מס' 2 נמסרות התוצאות מבדיקת אחוז הסוכר מכל מועד-זריעה, בסלקים גדולים וברגילים (בינוניים וקטנים\*\*). המספרים שבטבלה מראים, כי יש תנודות די גדולות באחוז הסוכר, גם בעונות הזריעה של הסלק, וגם בתאריכים השונים של איסוף הסלק באותה עונת-זריעה. על סמך המספרים האלה אפשר להניח את ההנחות הבאות: א. האחוז הגבוה ביותר של הסוכר היה בסלק מעונת ינואר, כשהדגימה נלקחה ב-1.8 (הבשלת הסלק היה ב-27.7.27): אחוז הסוכר הגיע ל-18.4 בסלקים גדולים ול-21.0 בסלקים הבינוניים.

ב. אחוז הסוכר פחת באופן הדרגתי, עם האידור במועד-הזריעה של הסלק.

ג. אחוז הסוכר בכל עונת זריעה היה גבוה יותר בסלקים הבינוניים והקטנים מאשר בסלקים הגדולים, פרט לעונת יוני, שאז לא היה כל הבדל.

## גידול הסורגום למטאטאים

למיניהם. חומר זה, בצורת חבילות-קש, מובא ארצה מאיטליה, בולגריה, תורכיה ועוד, במחיר של 300—350 דולר הטונה; אולם אין כל סיבה המונעת את גידולו בארץ.

הגידול המספק את הקש למטאטאים, הוא קבוצה מיוחדת של סורגום, המצטיינת בזה, שהמכבד שלה אינו צפוף כמו בסורגומים אחרים, המוכרים היטב לחקלאים שלנו, אלא שהשיבוליות נישאות על עוק-צים ארוכים (30—60 ס"מ), היוצאים מבסיס המכבד.

(\*) מסיבות שונות, נערכו בדיקות הסוכר רק מ-6 עונות-הזריעה הראשונות.

מדי שנה בשנה מוציא משק המדינה כ-100.000 דולר לקניית חומר-גלם לתעשיית מטאטאי הזרדים

(\*) מספר הסלקים בכל דגימה היה כרגיל 15, במשקל של 10—12 ק"ג, בערך (המשקל הממוצע של סלק אחר היה 800 גרם, בערך).

(\*\*) בגלל סיבות טכניות, אנו מוסרים בטבלה מספרים רק על האחוז המינימלי והמכסימלי של הסוכר שבכל בדיקה, ומשמטים את המספרים על אחוז הסוכר שנמצא בבדיקות הסלק שאיסופו בכל עונת-זריעה היה בתאריכים שונים (מס' הבדיקות בכל עונת-זריעה הגיע ל-5—6 ואפילו ל-8).



המקום במחזור, הכנת הקרקע, הזריעה והעיר-  
בודים במשך עונת הגידול — כמו בסורגום לגרגרים.  
תקופת הגידול היא כ-110 ימים.

הקצירה. את הסורגום למטאטאים יש לקצור  
בעת הבשלת דונג, כלומר לפני שהגרגרים הגיעו  
להבשלה מלאה. עוברים בין השורות וקוצרים את  
המכבדים, כ-10 ס"מ מתחת לבסיס המכבד. הקצירה  
נעשית בסכינים, במזמרות או במגלים (עדיין לא  
הצלהנו לאסוף מכבדים ע"י תלישה בלבד). כל 5-  
10 מכבדים מעמידים יחד על הארץ ומשעינים אל  
גבעולי השורה הנקצרת. בצורה זו משאירים את  
המכבדים לייבוש במשך יום-יומיים. אחר כך עוברים  
ואוספים את המכבדים, ומערמים אותם לערימות  
שטחיות (עד לגובה של חצי מטר), כשכולם פונים  
בכיוון אחד, וכך נשארים הם לייבוש נוסף. הדישה  
מבוצעת ע"י מכונה מיוחדת, הסורקת את המכבדים  
ומסירה מהם את הזרעים, מבלי לשבור את הקש.  
מכונה זו פשוטה וזולה למדי, ונמצאת בידי מספר  
יצרני מטאטאים.

אחרי הדישה קושרים את הקש לחבילות בנות  
20-25 ק"ג כל אחת.

בארה"ב יש מכונות מיוחדות לכבישת הקש  
לחבילות, וכן פותחו שם שיטות-ייבוש מיוחדות,  
כדי להגיע לאיכות מקסימלית. אנו נצטרך עוד  
להתאים את השיטות לתנאים שלנו, אולם לע"ע  
אפשר לומר, שהייבוש הפשוט בשדה יעיל ביותר.

חשבון הגידול. עבודת הקצירה דורשת יום  
עבודה אחד, לערך, לדונם (בארה"ב 1/3 י"ע!).  
איסוף המכבדים אחרי הייבוש, הדישה, הקשירה  
וההעמסה — צורכים 1/2 י"ע נוסף, ובס"ה 1 1/2 י"ע  
לדונם (בארה"ב מציינים מקסימום 3/4 י"ע לדונם,  
בתנאי-ייבוש קשים יותר משלנו). במחיר של 5  
ל"י ליום-עבודה תעלה איפוא עבודה זו 7.5 ל"י.  
אם נניח שנקבל יבול של 50 ק"ג לדונם במחיר  
של 350 ל"י הטון — תהיה הכנסה של 17.5 ל"י,  
נוסף ליבול של כ-70 ק"ג גרגרים.

ההכנסה הנקיה היא איפוא 10 ל"י ועוד 70 ק"ג  
גרגרים, מה שמשתווה, מבחינה כספית, ליבול של  
170 ק"ג גרגרים לדונם (במחיר 100 ל"י לטון  
גרגרים).

בהנחה, שהתצרוכת השנתית של קש למטאטאים  
היא כ-300 טון, מסתבר ש-6000 דונם סורגום  
למטאטאים יוכלו לספק בקלות את כל הכמות הנד-  
רשת, במחיר השוק העולמי, בלי להזדקק למטבע-  
חוץ, ויחד עם זה יישאר ריוח הוגן בידי החקלאי.

## משה פונטהוס

חות הנסיונות נוחיער, טבת תשי"ג.

המכבדים האלה, לאחר דישת הגרגרים מהם,  
מהווים את הקש המשמש לעשיית המטאטאים.

מוצא הסורגום למטאטאים אינו ידוע, אולם  
מגדלים אותו כבר 300 שנה באירופה ו-150 שנה  
בארה"ב. בשנים האחרונות גודלו בכמה מקומות בארץ  
שטחים קטנים של סורגום זה, אולם בדרך-כלל  
לא הניח טיב הקש את הדעת. באביב 1950 הביא  
מר י. ארנון אוסף של הזנים העיקריים, המקובלים  
בארה"ב, וזנים אלו נבחנו בחוות-הנסיונות בנוה-יער.

בין זני הסורגום למטאטאים מבחינים שלושה  
טיפוסים: רגיל, ננסי, וננסי-קצר. צמחי הטיפוס  
הרגיל גבוהים כ-2—2 1/2 מ'; גובה זה מקשה על  
האיסוף, ולכן נוהגים לעבור בין השורות לפני  
הקצירה, ולכופף את הצמחים בצורה מיוחדת, המקילה  
על קטיפת המכבדים.

הטיפוס הננסי מגיע לגובה של 140-180 ס"מ.  
הקשר בין בסיס-המכבד לגבעול הצמח — חלש  
למדי, ומאפשר את תלישת המכבדים ביד, בלי  
להיעזר בסכין. גם בעת ההבשלה אין המכבדים של  
טיפוס זה גלויים לגמרי, וחציים התחתון נשאר  
הבוי בתוך העלה העליון של הצמח.

הטיפוס השלישי נמוך מהקודם: בדרך כלל  
אינו גבוה מ-120 ס"מ; אולם המכבדים שלו קצרים,  
כ-35 ס"מ, ומתאימים למטאטאים קטנים בלבד.

מהזנים שנבחנו בנוה-יער, הצטיין במיוחד הזן  
Black spanish dwarf, שבורר מתוך הכלאה בין הזן  
הרגיל Black-spanish והזן הננסי Scarborough.  
זן זה נפוץ בארה"ב מאז 1927, ומצטיין בגוון  
הכהה של קליפת הזרע, שירש מההורה הרגיל,  
ובקומתו הנמוכה, כ-160 ס"מ, שירש מההורה הננסי.  
אורך המכבד 50-60 ס"מ. הקש עדין, חלק-בהיר,  
וידוע באיכותו המעולה לתעשית מטאטאים.

היבולים בתנאי הארץ דומים לאלו שבארה"ב,  
ומגיעים ל-40-60 ק"ג קש סוג א' לדונם, ועוד  
60-80 ק"ג גרגרים המשתווים בערכם המזין לש"ש,  
ויכולים לשמש להזנת עופות ובקר. כקש סוג א',  
מגדירים קש באורך של 40-60 ס"מ. הקש צריך  
להיות ישר, חלק, עדין ובהיר, ושארית הגבעול  
אינה צריכה להיות ארוכה מ-12 ס"מ. נוסף לקש  
סוג א', מקבלים עוד 5-10 ק"ג לדונם קש פחות  
טוב, כלומר קצר, מפותל, מסולף וכד'; קש זה  
משמש לחלק הפנימי של המטאטאים, ומקבלים  
בעבורו מחיר נמוך.

בעונת תשי"ב מסרנו לראשונה קש-סורגום  
לעיבוד בביח"ר, ולדברי התעשיינים משתווה הקש  
מהזן הנ"ל למשובח ביותר המובא מחו"ל, ואולי  
אף עולה עליו. יש לקוות, שלקראת העונה הקרובה  
יעמדו לרשות היוגבים המעוניינים כמויות מספיקות  
של זרעים, כדי שיוכלו לנסות את הגידול במשקיהם.

להלן פרטי הגידול וחשבוננו המשקי: